

DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ

Dirse Han Oğlu Boğaç Han

SUNUŞ

Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışındaki kültür merkezleri vasıtasıyla dünyanın farklı coğrafyalarında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi faaliyetlerini yürütmektedir. Bunun yanı sıra sahadan elde ettiği birikimler, “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi” ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ilkeleri doğrultusunda farklı hedef kitlelerin Türkçe öğrenme sürecinde ihtiyaç duyduğu temel ve yardımcı materyalleri hazırlayarak alanın istifadesine sunmaktadır.

Türk edebiyatı tarihinin büyük âlimi Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.” diye ifade ettiği ve asıl adı “Dede Korkut Ala Lisan-i Taife-i Oğuz Han” olan *Dede Korkut Kitabı*, on iki hikâyeden oluşur. Bu hikâyelerin ortak kahramanı olan ve anlatıcısı gibi görünen Dede Korkut ile ilgili, çeşitli rivayetler bulunmakla birlikte, ilk bilgiye İlhanlı Devleti'nin veziri ve dönemin önemli bilim adamlarından Reşideddin Fazlullah'ın 14. yüzyılın başında yazmış olduğu *Câmi'ü't-Tevârih* adlı dünya tarihini anlatan eserinde rastlanmaktadır.

Tarihî kaynaklarda “Korkut Ata” olarak geçen “Dede Korkut”un bu eserde, Bayat boyundan Kara Hoca'nın oğlu ve çok bilge bir kişi olduğu ifade edilmektedir. İnal Han Sır Yavkuy zamanında ortaya çıkan Dede Korkut'un iki yüz doksan beş yıl yaşadığına, halkın çok itibar gösterdiği biri olduğuna ve güzel sözleri, kerametleri bulunduğu dair pek çok rivayet vardır. Yine Reşideddin'in kaydına göre Dede Korkut, Kayı İnal Han zamanında, İslâm Peygamberi Hazreti Muhammed Mustafa döneminde yaşamıştır. Bu kaydı desteklercesine Dede Korkut Kitabı'nın girişindeki ilk cümlede ise “Resul aley-

hisselâm zamânına yakın Bayat boyundan Korkut Ata derler bir er koptu (ortaya çıktı).” denmektedir. Bu iki görüş bize, 14. yüzyıl başlarında yazılan *Câmi'ü't-Tevârih*'teki kayıt ile 16. yüzyılda yazıya geçirilen *Dede Korkut Kitabı*'ndaki kayıtların birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle Korkut Ata'nın Hazreti Muhammed Mustafa zamanında yaşamış olduğu, bu dönemin de Türk tarihinde şimdiki Batı, Doğu ve Güney Türkistan'ı içine alan büyük bir coğrafyaya hâkim olan Kök Türkler (Göktürkler) çağına denk geldiği, dolayısıyla Korkut Ata'nın bu dönemde, bu coğrafyada yaşamış olabileceği, Oğuzların göçüyle de bu hikâyelerin Azerbaycan ve Anadolu sahasına yayıldığı düşünülmektedir. Bugün elimizde olan *Dede Korkut Kitabı*'nın iki nüshası (Dresden ve Vatikan), bu hikâyelerin 15. yüzyılda sözlü olarak söylenen son biçimleridir.

Prof. Dr. Muharrem Ergin'in “Türk milletinin müşterek dehasının ve zevkinin eseridir.” diye nitelediği Dede Korkut Hikâyeleri, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yetişkinlere yönelik yardımcı okuma kitabı ihtiyacına cevap vermek amacıyla uzmanlarımız tarafından B1 ve B2 seviyesine uyarlanmıştır. Uyarlama aşamasında, hikâyelerin özgünlüğünü ve şiirselliğini korumak adına, biri Orhan Şaik GÖKYAY, diğeri Muharrem ERGİN tarafından hazırlanan transkripsiyonlu ve sadeleştirilmiş metinlerin yanı sıra; Tufan GÜNDÜZ, Yunus ZEYREK, Özcan TABAKLAR, Feryal KORKMAZ, Cevdet KUDRET, Zehra ÜNÜVAR ve Bilgin CİLASUN'un sadeleştirilmiş metinleri karşılaştırılarak incelenmiştir.

Titiz bir çalışmanın ürünü olan bu eserde, günümüz Türkçesinde kullanılmayan kelimelerin anlamları Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlük, Tarama Sözlüğü, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü ile Kubbealtı Sözlüğü ve TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı

Dizin ve İşlevsel Sözlüğü'den kontrol edilmiştir. Özgün metne göre en uygun anlamlar tespit edildikten sonra söz konusu kelimelerin yerine kullanımda olanları yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra metinlerin bir zenginliği olan deyim ve atasözleri, anlam kaybına sebebiyet vermemek için, metinlerden çıkarılmamış, söz konusu ifadeler, sözlüklerden hareketle, verilen dipnotlarda seviyeye uygun olarak açıklanmıştır. Ayrıca hikâyelerin resimlenmesi de büyük bir titizlikle gerçekleştirilmiş, her hikâyeye için özgün ve tarihselliğe uygun resimleme yapılmıştır. Son aşamada ise hikâyelere yönelik okuma anlama sorularının yanı sıra metindeki dil yapıları ve söz varlığıyla ilgili etkinliklere yer verilmiştir.

Her yönüyle, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında ilkleri bünyesinde barındıran Dede Korkut Hikâyeleri'nin gerek öğrencilere gerek dil öğreticilerine gerekse alan uzmanlarına faydalı olmasını diliyoruz.

Yunus Emre Enstitüsü

Bir gün Kamgan oğlu Bayındır **Han**¹, büyük ve gösterişli **otağını**² yeryüzüne kurdurmuştu. Otağın **alaca**³ tepesi gökyüzüne kadar yükselmişti. Otağın bin yerine de ipek halılar döşetmişti.

Hanlar hanı Bayındır, yılda bir kez ziyafet verip Oğuz beylerini misafir ederdi. Bir gün yine Bayındır Han ziyafet vermek istedi. Ziyafete davet ettiği misafirleri için at, deve ve koç kestirdi. Bir yere ak, bir yere kızıl, bir yere de kara otağ kurdurdu.

1. Han: Eski Türk devletlerinde devleti yöneten kimse.

2. Otağ: Büyük, süslü, geniş çadır.

3. Alaca: Birkaç rengin karışımından oluşan renk.

Dedem Korkut geldi, **boy boyladı, soy soyladı**⁴⁴. Bu **Oğuznâme**⁴⁵ söyledi ve bu hikâyeyi şöyle bitirdi:

35

Onlar da bu dünyadan gelip geçti,
Kervan gibi **konup göçtü**⁴⁶,
Onları da **ecel**⁴⁷ aldı, yer gizledi.
Gelip geçici dünya, sonu ölümlü dünya kime kaldı?
Tanrı sana sağlık versin, devletini yüce kılsın,
Kara ölüm geldiğinde geçit versin,
O Yüce Tanrı sana dost olsun, yardım etsin.

44. Boy boylamak, soy soylamak: Destan söylemek, şiirsel bir dille hikâyeye anlatmak.

45. Oğuznâme: Oğuzları anlatan destanlar.

46. Konup göçmek: Bir yerde geçici süreyle durmak, kalmak.

47. Ecel: Ölüm zamanı.

ETKİNLİKLER

KELİME BÖLÜMÜ

ANLAMA BÖLÜMÜ

DİL BİLGİSİ BÖLÜMÜ

KONUŞMA BÖLÜMÜ

YAZMA BÖLÜMÜ

DİL BİLGİSİ BÖLÜMÜ

A. Aşağıdaki cümlelerde yanlış kullanılan kelimenin üstünü çiziniz.

1. Boğaç Han **vurulunca/vurulurken** oraya düşmüş.
2. Onu ata bindirip gizlice obaya **getirdiler/getirirlerdi**.
3. O namertler bir yerde **duran/durmuş** oturuyorlardı.
4. Boğaç geyiği kovalarken, babasının önünden **gelip/gelerek** geçiyordu.
5. Dirse Han'ın hatunu, oğlu ilk kez ava **çıkarak/çıktığından** ziyafet vermeyi düşünmüştü.

B. Paragraftaki boşlukları uygun seçenekleri işaretleyerek doldurunuz.

Dirse Han'ın oğlu kaçmadı. Ak meydanın ortasında _____ (1) boğaya baktı. Bu sırada öfkeli boğa, oğlana doğru koşmaya başladı. Öfkeli boğa oğlanı oracıkta öldürmek istiyordu. Boğa, oğlana _____ (2) yaklaştı. Oğlan, hızla üzerine gelen boğanın alnının tam ortasına sert bir yumruk vurdu. Boğa geri geri gitti ancak _____ (3) ve yine oğlanın üstüne geldi. Oğlan, boğanın alnının ortasına sert bir yumruk daha vurdu. Ardından aynı sertlikle yumruğunu boğanın alnına dayadı ve onu itmeye başladı. Boğayı _____ (4) meydanın dışına kadar çıkardı. Boğayla oğlan bir süre daha itiştiler. Bu mücadeleyi _____ oğlan _____ de boğa kazanabiliyordu.

1. A) bulup	B) bakıp	C) durup	D) kaçıp
2. A) hemen	B) iyice	C) tam	D) hızlıca
3. A) vazgeçmedi	B) düşünmedi	C) gelmedi	D) öngörmedi
4. A) sıra sıra	B) seve seve	C) baka baka	D) ite ite
5. A) ne..... ne	B) ya ya	C) hem hem	D) ister ister

KONUŞMA BÖLÜMÜ

1. Boğaç'ın yerinde olsaydınız babanızla sizi birbirinize düşüren kişilere nasıl davranırdınız? Niçin?

Ey Dirse Han!

Beylik ve taht ver bu oğlana, erdemlidir!

Boynu uzun soylu at ver bu oğlana,

Binsin, h nerlidir!

Binlerce koyun ver bu oğlana,

Etlik olsun, erdemlidir!

Kızıl develer ver bu oğlana,

Y k n  taşısın, h nerlidir!

Altın başlı otağ ver bu oğlana,

G lge olsun, erdemlidir!

Sırmalı elbiseler ver bu oğlana,

Giysin, h nerlidir!

Bu oğlan Bayındır Han'ın

ak meydanında d v řm ř,

Bir koca boğayı  ld rm ř.

Bundan b yle bu oğlanın adı Boğaç olsun,

Adını ben verdim, yaşını Allah versin!

